

Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Rize / Ayder Yaylası Örneği

Özge GÜDÜ DEMİRBULAT

T. C. Düzce Üniversitesi

Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu

E-posta: ozgegudu@hotmail.com

Düriye BOZOK

T. C. Balıkesir Üniversitesi

Turizm Fakültesi

E-posta: dbozok@balikesir.edu.tr

Cevdet AVCIKURT

T. C. Balıkesir Üniversitesi

Turizm Fakültesi

E-posta: avcikurt@balikesir.edu.tr

ÖZ

Turizm, insanların bir toplum içinde birlikte yaşamalarının belirli bir yönünü oluşturmaktadır. Bu yönü ile sosyal bir olay niteliği taşıyan turizm sektöründe, seyahatler ve konaklamalar sırasında kurulan ilişkiler sonucunda farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumlar arasında etkileşim söz konusu olabilmektedir. Turizmin ekonomik ve çevresel etkilerinin olumlu gelişmelerle devamlılığının sağlanabilmesi için turizmin sebep olduğu muhtemel sosyo-kültürel etkilerin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı turizmin etkilerini incelemek ve turizm hareketlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı Rize ili sınırlarında yer alan Ayder Yaylası'ndaki yerel halkın turizmden kaynaklanan ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel değişimler konusundaki görüş ve tutumlarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halk örneklem olarak seçilmiş ve yerel halka 53 adet anket uygulanmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen verileri betimlemek amacıyla ankette yer alan her bir ifade frekans ve yüzde dağılımları alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak teorik bölümde incelenen değişkenler ve değişkenler arası ilişkileri belirtecek şekilde hipotezler geliştirilerek, *Bağımsız Örneklem T Testi* ve *Anova Analizi* yapılarak hipotezler sınanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; yerel halkın genel olarak, turizmin etkilerine yönelik olumlu görüşe sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Anahtar sözcükler: turizm, turizmin etkileri, turizmin sosyo-kültürel etkileri, yerel halk, Ayder Yaylası.

GİRİŞ

Turizm genel olarak; sürekli yaşanan yer dışında, ticari kazanç amacına dayanmayan nedenlerle gerçekleştirilen ve yirmi dört saati aşan veya en az bir gecelenmeden oluşan geçici seyahat ve konaklamaların meydana getirdiği ekonomik ve sosyal nitelikli olay ve ilişkilerin bütünüdür (Usta, 2008). Turizm hareketleri ise; ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel boyutlara sahip bir olgudur. Turizm sayesinde meydana gelen ekonomik ve çevresel yararların devamlılığının sağlanabilmesi için turizmin sosyo-kültürel etkilerinin ve bu etkilerin özellikle varış noktasındaki yerel halk tarafından algılanmasının ele alınması gerekmektedir.

Turizmi, hem insan ilişkileri hem de toplumsal ilişkiler boyutunda bir etkileşim unsuru olarak açıklamak mümkündür. Bu etkileşim sonucunda, turistik bir destinasyondaki yerel halk üzerinde bir takım değişimler gözlenebilmektedir. Bu tür değişimler, turistler ile yerel halkın ilişkileri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu noktada; turistler ile yerel halk arasındaki ilişkilerin olumlu yönlerden geliştirilmesi, yerel halkın bazı durumlarda turistlere karşı tepkisini azaltabileceği gibi turistlerin de yöre hakkındaki önyargılarını ortadan kaldırmalarına yardımcı olabilecektir.

Yerel halkı turizm gelişim sürecine dahil etmek, onların bu konudaki görüş ve önerilerini almak, fikir alışverişinde bulunmak ve gelecekteki turizm gelişmesini teşvik yönünde karşılıklı fikir alışverişi yapmak yerel halkın karar merkezlerini etkileyebilmesi ve kendilerini turizmin bir parçası olarak hissetmeleri açısından oldukça önemlidir (Özdemir ve Kervankıran, 2011). Bu bağlamda; yapılan araştırma aracılığıyla, Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin yaklaşımları incelenmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm, turist gönderen ve turist kabul eden ülke ya da bölgeyi, turisti, turist kabul eden yerel halkı, turizm işletmelerinde çalışanları etkileyen karmaşık bir olay niteliği taşımaktadır (Altunel, 2009). Turizmin etkilerini; ekonomik etki alanları, çevresel etki alanları ve sosyo-kültürel etki alanlarından oluşan (Kuvan ve Akan, 2005) üç taraflı kuramsal bir çerçeve içerisinde değerlendirmek mümkündür (Boyne, 2005).

Turizm potansiyelinin temelini oluşturan doğal, kültürel ve tarihi değerlerin, uzun vadede korunabilmesi için turizm yörelerinde yapılacak planlama çalışmalarının her aşamasına (Eren ve Aypek, 2012) yerel halkın katılımının sağlanması önem taşımaktadır (Özdemir ve Kervankıran, 2011). Yerel halk; her-

hangi bir turistik bölgede yaşayan, doğrudan ya da dolaylı olarak ülkelerini ziyaret edenlere hizmet sunan bireylerdir (Tayfun, 2002).

Turizm sektörü, ihtiyaç duyulan yabancı döviz kazancını yaratabilen (Alde-mir, 2007), gelirin tabana yayılmasını sağlayabilen, her kesimin pay almasına imkan tanıyabilen, istihdam olanaklarını arttırabilen (Strickland-Munro vd., 2000), diğer sektörlerin de faaliyetlerini etkileyen bir olaydır. Hizmetler sektörü, ekonomide yeni iş fırsatları yaratan en zengin alan olarak kabul edilmektedir (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009). Bu nedenle turizmin, yerel ekonomilerin geliri ve kazancı için yenilenmiş bir fırsat sunduğu ifade edilmektedir (Page, 2009). Tu-rizm sektörünün yapısal özellikleri, istihdam yaratma potansiyeli (Özkök vd., 2007) açısından onu diğer sektörlerden farklılaştırmaktadır (Yıldız, 2011).

Turizmin bahsedilen olumlu etkilerinin yanında bir takım olumsuz etkilerinin de var olduğuna vurgu yapan Çetin (2009) ve Kreag (2001); dışalım eğiliminde-ki artış, yabancı işgücü gereksinimi, mevsimlik dalgalanma, enflasyonist baskı, turizme aşırı bağımlılık ve fırsat maliyeti gibi olumsuz etkilerin varlığını ifade etmektedirler. Mason (2003), turizm sonucu meydana gelebilen ev ve arazi fi-yatlarındaki yükselişin enflasyona yol açtığını, zaman içerisinde turizmin eko-nomik gelişme için temel bir girişim sayıldığını ifade etmektedir. Bunun sonu-cunda ise turizme aşırı bağımlılık söz konusu olmakta ve bu bağımlılığı ortadan kaldırmak için ülkelerin ekonomilerini çeşitlendirme zorunluluğu ortaya çık-maktadır.

Turizmin etkileri ile ilgili değerlendirmeler, jeolojik özellikler, su, hava, bitki-ler ve iklimden meydana gelen doğal çevre ile insan yapımı bina ve altyapıyı içeren yapay çevre açısından da incelenmektedir (Kahraman ve Türkay, 2009). Fiziksel çevre, turizmin doğal çekicilik unsurunu oluşturmaktadır (Durak, 2008). Bir ülke ya da bölgeyi ziyaret eden turistler, doğal çevre güzellikleriyle karşılaşmak istemektedirler (Andereck vd., 2005). Bu durum, ülkelerin çevrele-rini korumak ve yenilemek için bir takım ölçüler belirlemesine ve çevreye veri-len önemin artmasına (Brida ve Pereyra, 2007) neden olmaktadır. Çevreyi daha fazla korumak için planlama ve yönetim çalışmalarına daha fazla önem veril-mesi, turizmin fiziksel çevre üzerindeki önemli olumlu etkileri arasında yer almaktadır (Şen, 2010).

Turizmin mevsimsel bir özelliğe sahip olması, yaz aylarında turistik bölgeler-de aşırı yoğunlaşmaya (Sunlu, 2003) neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise çevre kirliliği, gürültü, altyapı yetersizliği gibi sorunlar meydana gelmektedir (Rodgers 2001; Page 2009). Turistler genellikle çevreye zarar vermeyen, yerel ekonominin fayda sağlayacağı ve yerel toplumların yaşamına saygılı tatilleri

tercih etme eğilimindedirler (Teberler vd., 2006). Bu noktada turizmin fiziksel çevre üzerindeki olumlu etkilerinin artırılmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Turizm olgusu; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörleri etkilemesi açısından çok boyutlu ve turist ile ev sahibi arasında etkileşim yaratması açısından dinamik bir süreçtir. Bu sürecin sağlıklı ve verimli geçmesi için fiziki çevrenin ve yöre insanının sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan turizme hazırlanması ve katılması önemli bir konudur (Çetin, 2009). Ratz'a (2000) göre turizm, ekonomi ve çevre üzerindeki belirli etkilerinin yanında ev sahibi toplumların değer sistemlerinde, geleneksel yaşam stillerinde, aile ilişkilerinde, bireysel davranış veya toplum yapısında değişiklikleri içeren (Gönenç Güler, 2007) sosyal ve kültürel değişimlere katkıda bulunabilmektedir.

Genişleyen uluslararası turizm, farklı sosyal ve kültürel yapıların artan bir şekilde ilişkiye girmelerine yol açmaktadır (Karaman ve Avcıkurt, 2007). Artan bu ilişki bazı tehditleri ortadan kaldırmakta, geleneksel sosyal ve kültürel yapıları birbirine yakınlaştırmakta, barış için yeni fırsatlar ortaya koymakta, farklı toplumların ve milletlerin yakınlaşmasına yardımcı olmaktadır. Turizmin sosyal ve kültürel etkisi hem turistleri hem de yerli halkı yakından ilgilendirmektedir (Çetin, 2009).

Farklı sosyal yapıya sahip olan toplumlar turizm sayesinde bir araya gelmekte ve kaynaşmaktadır. Bu durumda, farklı bilgi, görgü, gelenek ve göreneğe sahip topluluklar birbirinden etkilenmektedir. Sonuç olarak turizm sayesinde karşılaşan varış noktalarındaki yerel toplum ve turistlerin etkileşimi, sosyal yapıları karşılıklı olarak etkilemektedir (Uçar, 2010). Spanou (2007), turistlerle yerel toplum arasındaki farklılıkların fazla olmasıyla, turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerinin doğru orantılı olduğunu ifade etmektedir.

Turizmin sosyal yapı üzerindeki etkileri, turizmin mevcut toplumsal değerlerinde, bireysel davranışlarda (Strickland-Munro vd., 2000), aile içi ilişkilerde, ahlaki kurallarda, değer sistemlerinde, örf ve adetlerde ve toplumun sosyal yapısında ortaya çıkan etkileri ifade etmektedir (Doğan ve Üngüren, 2010).

Turizm faaliyetlerinde meydana gelen değişim, bir toplumun kültürel yapısını etkilemektedir. Bu durum, turizm ve kültür arasındaki etkileşimden kaynaklanmaktadır. Turizm sayesinde bir bölgeye giden turist, yerel alışkanlıkları öğrenme ve evine döndüğünde gördüklerini paylaşma eğilimindedir. (Özmen, 2007). Turizmin yerel toplumun kültürel yapısı üzerindeki etkilerini genel olarak, dinsel inanç ve davranışların değişmesi (Spanou, 2007), ahlaki değer ve davranışların değişmesi, yabancı yaşam biçimlerinin benimsenmesi, yabancı

sözcüklerin yerel halkın dilindeki oranının artması, yerel sanatın işlev ve anlamının değişmesi ve turizmin yerel toplumun kültürel yapısının bir parçası haline gelmesi şeklinde ifade etmek mümkündür (Baykan, 2007).

Turist ve yerel halk arasındaki ilişkilerin türü onların etkileşimini ve birbirlerine olan davranışlarını etkilemektedir. Bu durum, turizmin sosyal ve kültürel etkilerinin belirlenmesinde büyük bir öneme sahiptir (Khunuo, 2009). Turist, bir bölge için farklı inanç, kültür, tutum, alışkanlık ve davranışlara sahip bir yabancıdır. Yerel halk ile turistler arasındaki etkileşimin yansımaları özellikle yerel halk açısından gözlemlenebilen ve ölçülebilen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Tayfun ve Kılıçlar, 2004). Turizm büyük oranda yerel halkın iyi niyetine bağlıdır. Bu nedenle yerel halkın desteği, başarılı bir turizm gelişimi için gereklidir (Akova, 2006). Özellikle turizm planlaması yapılırken yerel halkın da desteğinin sağlanması (Duran ve Özkul, 2012) ile birlikte turistlerle yerel halk arasında oluşabilecek hisleri ve davranışları olumlu şekilde geliştirmek mümkündür (Cengiz ve Kırkbir, 2007).

ARAŞTIRMA ALANI

Ayder Yaylası; Rize il merkezine 87km, Çamlıhemşin ilçe merkezine ise 16km mesafede 1350m rakımda yer almaktadır. Bakanlar Kurulu Kararı ile 1987 yılında Turizm Merkezi ilan edilmiştir. Bunun yanı sıra; yörenin tarihi, doğal ve sosyo-kültürel turizm değerlerini barındırması, kış ve sağlık turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyelinin dikkate alınarak değerlendirilmesi ve bu alanların koruma-kullanma dengesinin kurularak sektörel kalkınma ve planlı gelişim sağlanması amacıyla Ayder Yaylası, Bakanlar Kurulu Kararı ile 2006 yılında "Kültür ve Turizm Koruma Gelişim Bölgesi" ilan edilmiştir (www.camlihemsin.gen.tr; www.rize.gov.tr). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre Çamlıhemşin ilçesinin toplam nüfusu 5.976'dır (Çamlıhemşin İlçe Nüfus Müdürlüğü, 2012). Ayder Yaylası'nın nüfusu ise yaz ve kış dönemleri olmak üzere değişkenlik göstermektedir. Ayder Yaylası Muhtarlığı'ndan edinilen bilgiye göre; kış dönemlerinde nüfus 70 ile 90 kişi arasında değişmekte ve bu sayıyı daha çok otel, restoran vb. çalışanlarını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Yerel halkın turizmin etkilerini nasıl değerlendirdiği çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan uygulama, Rize ili Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halka yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni olarak Ayder Yaylası'nın tercih edilmesinde; bölgenin doğa güzellikleri ile turizm hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı bir yer olması etkili

olmuştur. Rize İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün verilerine göre 2012 yılında 181.994 yerli turist ve 6.550 yabancı turist olmak üzere toplam 188.544 kişi Ayder Yaylası'nda konaklama yapmıştır.

Araştırma sorularını cevaplamaya yönelik olarak teorik bölümde incelenen değişkenler ve değişkenler arası ilişkileri belirtecek şekilde hipotezler geliştirilerek, aşağıdaki araştırma modeli oluşturulmuştur:

- H1: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, cinsiyet gruplarına göre farklılık göstermektedir.
- H2: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.
- H3: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- H4: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.
- H5: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, Ayder Yaylası'nda yaşanan süreye göre farklılık göstermektedir.
- H6: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, yabancı dil bilme durumlarına göre farklılık göstermektedir.
- H7: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, turizm sektöründe çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırma değişkenlerini ölçmeye yönelik ifadelerin yer aldığı anket formu kullanılmıştır. Anket sorularının belirlenmesinde literatürden yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise Ayder Yaylası'nda turizmin ekonomik, çevresel/ekolojik ve sosyo-kültürel etkilerine yönelik yerel halkın görüşlerini belirlemeyi amaçlayan önermelerden oluşmaktadır. İkinci ölçeğin geliştirilmesinde, turizmin etkileri konularının yer aldığı literatür taraması yapılarak (Tosun 2002; Avcıkurt vd. 2003; Çalışkan ve Tütüncü 2008; Vounatsou vd. 2008; Gümüş ve Özüpekçe 2009; Alhasanat 2010; Bertan 2010; Demirkaya ve Çetin 2010; Doğan ve Üngüren 2010; Duran ve Özkul 2012) bir önerme havuzu oluşturulmuş ve toplam 22 önerme yazılmıştır. Ölçekte 5'li Likert (1 Kesinlikle Katılmıyorum, 5 Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirme sistemi kullanılmıştır.

Anket çalışması Aralık 2013'te Ayder Yaylası'nda yaşayan 70 ila 90 kişiden, aralarından tesadüfî olarak seçilen 65 hane halkı üyeleriyle yüz yüze görüşmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Doldurulan anketlerden, analize uygunluk ve tutarlılık açısından uygun bulunan 53 adedi değerlendirilmiştir.

Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra, turizmin etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla oluşturulan ifadeler, katılımcıların verdikleri yanıtlara göre yüzde, frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri esas alınarak analiz edilmiştir. Değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığının belirlenmesi amacıyla *Bağımsız Örneklem T Testi* ve *Tek Faktörlü Varyans (Tek Yönlü Anova) Analizleri* yapılmıştır.

Turizmin etkilerinin yerel halk tarafından nasıl algılandığının belirlenmesini amaçlayan bu çalışma; zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik etmenlerinden dolayı Rize ili Ayder Yaylası ile sınırlandırılmıştır. Alan araştırması olarak Rize ilinin seçilmesindeki bir diğer amaç; daha önce bu yörede turizmin etkilerine ilişkin yerel halkın algısını belirlemeye yönelik bir araştırma yapılmamış olmasıdır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular, Ayder Yaylası'nda yaşayan bireylerin görüşleri ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmada ulaşılan sonuçlar, araştırma anketinde yer alan ifadeler ile sınırlı kalmaktadır.

BULGULAR

Elde edilen bulgular Sosyal Bilimler için uygulanan istatistiksel veri programına (SPSS) aktarılmış ve araştırma analizleri bu programda tamamlanmıştır. Program, analizleri ortalama %87 güven düzeyinde gerçekleştirmektedir.

Tablo 1. Güvenilirlik Analizi Testi

<i>Cronbach's Alpha</i>	<i>İfade Sayısı</i>
0,876	22

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Yerel Halka Yönelik Demografik Değişkenlerin Dağılımı

<i>Değişkenler</i>	<i>Sıklık (N)</i>	<i>Yüzde Değeri (%)</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>Sıklık (N)</i>	<i>Yüzde Değeri (%)</i>
<i>Cinsiyet</i>			<i>Meslek</i>		
Bay	41	77,4	Öğrenci	1	1,9
Bayan	12	22,6	Ev Hanımı	-	-
Toplam	53	100,0	Esnaf	13	24,5
<i>Yaş Dağılımı</i>			İşveren	7	13,2
15–24 yaş arası	5	9,4	Memur	-	-

25–34 yaş arası	19	35,8	İşçi	9	17,0
35–44 yaş arası	19	35,8	Çiftçi	-	-
45–54 yaş arası	9	17,0	Turizm	23	43,4
55 yaş ve üzeri	1	1,9	Diğer	-	-
Toplam	53	100,0	Toplam	53	100,0
<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Bölgede Yaşanılan Süre</i>				
Okuma-yazmam yok	-	-	1-4 yıl	5	9,4
Ortaöğretim	24	45,3	5-9 yıl	15	28,3
Lise	25	47,2	10-14 yıl	21	39,6
Üniversite	4	7,5	15 yıl ve yukarı	12	22,6
Toplam	53	100,0	Toplam	53	100,0

- Uygulamaya katılan yerel halkın kırk biri (%77,4) bay ve on ikisi (%22,6) bayandır.
- Yerel halkın beşi (%9,4) 15–24 yaş arasında, on dokuzu (%35,8) 25–34 yaş arasında, on dokuzu (%35,8) 35–44 yaş arasında, dokuzu (%17,0) 45–54 yaş arasında ve yalnızca biri (%1,9) 55 yaş ve üzerindedir.
- Eğitim durumları değerlendirildiğinde ise; yerel halkın yirmi dördü (%45,3) ortaöğretim mezunu, yirmi beşi (%47,2) lise mezunu ve dördü (%7,5) üniversite mezunudur. Uygulamaya katılan yerel halk arasında okuma-yazması olmayan katılımcının yer almadığı görülmektedir.
- Yerel halkın meslek grupları incelendiğinde; yirmi üç kişinin (%43,4) en yüksek yüzde ile turizm sektöründe çalıştığı görülmektedir. Öte yandan; katılımcılardan on üç kişi (%24,5) esnaf, dokuz kişi (%17,0) işçi, yedi kişi (%13,2) işveren ve bir kişi (%1,9) öğrencidir.
- Yerel halkın çoğunluğu (%39,6) 10-14 yıldır Ayder Yaylası'nda yaşadıklarını belirtmişlerdir. On beş kişinin (%28,3) ise 5-9 yıldır Ayder Yaylası'nda yaşadığı, 15 yıldan fazla bir süredir Ayder Yaylası'nda yaşayanların sayısının ise on iki (%22,6) olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yabancı Dil Bilme Durumuna Göre Dağılım

<i>Cevap</i>	<i>Sıklık (N)</i>	<i>Yüzde Değeri (%)</i>
Evet	8	15,1
Hayır	45	84,9
Toplam	53	100,0

Uygulamaya katılan yerel halkın çoğunluğu herhangi bir yabancı dil bilmediklerini belirtmişlerdir. Yabancı dil bilen katılımcıların sayısı ise yalnızca sekiz kişidir.

Tablo 4. Turizm Sektöründe Faaliyet Gösteren Bir İşletmede Çalışma Durumuna Göre Dağılım

Cevap	Sıklık (N)	Yüzde Değeri (%)
Evet	48	90,6
Hayır	5	9,4
Toplam	53	100,0

Katılımcıların kırk sekizi (%90,6) turizm sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede çalışmakta iken; yalnızca beşi (%9,4) farklı bir sektörde çalışmaktadır.

Tablo 5. Turizm Alanında Kendisinin ya da Çocuğunun Çalışmasını İsteyip İstemediğine Göre Dağılım

Cevap	Sıklık (N)	Yüzde Değeri (%)
Evet	25	47,2
Hayır	20	37,7
Bilmiyorum	8	15,1
Toplam	53	100,0

Yerel halka yöneltilen; turizm alanında kendisinin ya da çocuğunun çalışmasını isteyip istememe sorusuna ise; büyük çoğunluğu oluşturan yirmi beş (%47,2) kişi evet yanıtını vermişlerdir. Yirmi kişinin (%37,7) kendisinin ya da çocuğunun turizm alanında faaliyet gösteren bir işletmede çalışmasını istemediğini ve sekiz kişinin (%15,1) bu konuda herhangi bir fikrinin olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 6. Turizmin Etkilere Yönelik Değerlendirmelerin Dağılımı

İfadeler	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
Ekonomik Boyut		
Turizm, yöremizde ekonomiye yarar sağlar.	4,41	,633
Turizm yöremizde yeni iş olanakları yaratır.	4,49	,639
Turizmle birlikte yöremizin ekonomik durumu iyileşmiştir.	4,47	,540
Turizmle birlikte yöre halkının alım gücü artmıştır.	4,49	,749
Yöre insanı turizmden ekonomik olarak yeterince yararlanamamaktadır.	3,90	1,07

Yöremizde ürün fiyatları artmıştır.	4,20	1,09
Yerel halk geçim zorluğu çekmektedir.	2,32	1,23
Çevresel / Ekolojik Boyut		
Turizm çevre kirliliğini artırır.	4,16	,955
Turizm yöremizde gürültü kirliliğine sebep olmaktadır.	4,07	,977
Turizm yöremizde gereğinden fazla kalabalık yaratmaktadır.	3,67	1,31
Yöremizde oldukça fazla turizm işletmesi mevcuttur.	3,92	,937
Turistik işletmeler yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır.	4,33	,830
Turizm doğayı korumaktadır.	3,69	1,30
Turizm yöremizde planlı bir şekilde gelişmektedir.	2,16	1,39
Sosyo-kültürel Boyut		
Turizm dünya görüşümü değiştirmektedir.	4,01	,720
Turizm, kadınların iş hayatına katılımının artmasında etkili olmaktadır	4,18	1,05
Turizm yabancı dil öğrenmemize yardımcı oluyor.	3,86	,961
Turizm, yöremizde geleneklerin yaşatılmasını sağlıyor.	3,73	1,28
Turistlerin davranış ve kıyafetlerinden rahatsız oluyorum.	2,45	1,24
Yöre halkı yalnızca turistin parasını almayı düşünür.	3,49	1,12
Turizmle birlikte gelenek ve göreneklerimizi kaybettiğimizi düşünüyorum.	2,18	1,28
Yöremize gelen turist sayısı artmalıdır.	4,39	,884

Yapılan değişken analizi sonucuna göre; aritmetik ortalama ve standart sapmalarına göre ön plâna çıkan önermeler şu şekildedir:

“Turizm yöremizde yeni iş olanakları yaratır” ve “Turizmle birlikte yöre halkının alım gücü artmıştır” önermelerine en yüksek oranda katılım gözlenmiştir. Bu önermeleri sırasıyla yüksek katılım düzeyine göre takip eden önermeler ise şu şekildedir; “Turizmle birlikte yöremizin ekonomik durumu iyileşmiştir”; “Yöremize gelen turist sayısı artmalıdır” ve “Turistik işletmeler yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yaratmaktadır”.

Düşük katımlı önermeler incelendiğinde ise; en düşük katılım payına sahip olan önerme; “Turizm yöremizde planlı bir şekilde gelişmektedir” olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer düşük katılım oranına sahip olan önermeler ise şu şekildedir; “Turizmle birlikte gelenek ve göreneklerimizi kaybettiğimizi düşünüyorum” ve “Yerel halk geçim zorluğu çekmektedir”.

Hipotezlerin Testi

Uygulamaya katılan yerel halkın kişisel özelliklerine göre, turizmin etkilerine ilişkin verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik olarak oluşturulan hipotezlerin sonuçları şu şekilde gerçekleşmektedir;

H1: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, cinsiyet gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Uygulamaya katılan yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin görüşlerinin puanları cinsiyetlerine göre karşılaştırıldığında; bayanların ($X= 84,50$) erkeklere ($X= 82,17$) göre daha yüksek düzeyde katılıma sahip olduğu görülmektedir. Ancak; *T-Testi* sonuçlarına göre bu farklılık istatistiksel olarak bir anlamlık içermemektedir ($t= -1,030$; $p>0,05$; $Sig.(p)= ,308$). Buna göre, erkeklerin turizmin etkilerine yönelik görüşleri, bayanların görüşleriyle benzerlik göstermektedir. Bu durumda *H1* hipotezi reddedilmektedir.

H2: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Yerel halkın yaş gruplarına göre değerlendirmeleri incelendiğinde; en yüksek katılıma 55 yaş ve üzeri yerel halkın ($X= 96,00$), en düşük katılıma ise 15-24 yaş grubu ($X= 77,00$) yerel halkın sahip olduğu görülmektedir. Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin görüşleri yaş gruplarına göre karşılaştırıldığında yapılan Anova Analizi sonuçlarına göre ise; %95 anlamlılık düzeyinde bir farklılık ortaya çıkmaktadır ($F= 3,166$; $p<0,05$; $Sig.(p)= ,022$). Bu sonuca göre; yerel halkın turizmin etkilerine yönelik görüşlerinde yaş grupları bir farklılığa sebep olmaktadır. Farklı yaş gruplarında yer alan yerel halkın, turizmin etkilerini aynı düzeyde değerlendirmedikleri görülmektedir. Bu durumda; *H2* hipotezi kabul edilmektedir.

H3: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, eğitim durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin görüşleri eğitim durumları bakımından incelendiğinde; en yüksek katılıma sahip olan grup ortaöğretim seviyesine ($X=85,62$) sahip grup iken; en düşük katılıma üniversite mezunu olan yerel halkın sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X=72,25$). Gruplar arasındaki farklılık değerlendirildiğinde ise Anova sonuçlarına göre %95 güven aralığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($F= 9,388$; $p<0,05$; $Sig.(p)= ,000$). Bu durumda; yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin belirttikleri görüşlerde, eğitim durumlarına göre bir farklılık saptanmıştır ve *H3* hipotezi kabul edilmektedir.

H4: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, meslek gruplarına göre farklılık göstermektedir.

Turizmin etkilerine yönelik görüşlerde meslek gruplarına göre 0,05 anlamlılık düzeyinde bir farklılık tespit edilmemiştir ($F= ,870$; $p>0,05$; $Sig. (p)= ,489$). Anova Analizi sonucuna göre yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin belirttikleri görüşler arasında meslek gruplarına göre bir farklılık bulunmamaktadır ve bu durumda *H4* hipotezi reddedilmektedir. Farklı meslek gruplarına mensup yerel halkın turizmin etkileri konusunda aynı görüşe sahip olduklarını söylemek mümkündür.

H5: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, Ayder Yaylası'nda yaşanan süreye göre farklılık göstermektedir.

Yerel halkın Ayder Yaylası'nda yaşadıkları süre değerlendirildiğinde; 5-9 yıldır ($X= 84,86$) Ayder Yaylası'nda yaşayanların daha yüksek katılıma sahip oldukları görülmektedir. 15 yıl ve üzeri ($X= 82,50$) ile 10-14 yıldır ($X= 84,86$) Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halkın ise birbirine yakın düzeyde katılıma sahip oldukları tespit edilmiştir. Anova Analizine göre; gruplar arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,183$; $p>0,05$; $Sig. (p)= ,326$) ve *H5* hipotezi reddedilmektedir.

H6: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, yabancı dil bilme durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Yerel halkın yabancı dil bilme durumları ile turizmin etkilerine yönelik görüşleri arasındaki ilişki incelendiğinde yapılan *T Testi* sonucuna göre; %95 güven aralığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t= 3,778$; $p<0,05$; $Sig. (p)= ,000$). *T* testi sonuçları ve gruplara ait ortamlar birlikte değerlendirildiğinde, *H6* hipotezi kabul edilmiştir.

H7: Yerel halkın, turizmin etkilerine ilişkin görüşleri, turizm sektöründe çalışıp çalışmama durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Yerel halkın turizmin etkilerine ilişkin görüşleri turizm sektöründe çalışıp çalışmama durumlarına göre karşılaştırıldığında yapılan *T Testi* sonucuna göre; %95 anlamlılık düzeyinde bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t= ,303$; $p>0,05$; $Sig. (p)= ,763$). Bu durumda; *H7* hipotezi reddedilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik yaklaşımlarının belirlenmesine çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonu-

cunda turizmin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etki boyutlarına ilişkin saptanan bulgular şu şekilde özetlenebilir;

- Yerel halk turizmin yörede ekonomiye fayda sağladığını ve yeni iş olanaklarını artırdığını ifade etmektedir.
- Yerel halk turizmle birlikte yöredeki ekonomik durumun iyileştiğini, halkın alım gücünün arttığını ve buna bağlı olarak da yöredeki ürün fiyatlarında artış meydana geldiğini düşünmektedir.
- Yerel halkın, yöre insanının ekonomik olarak turizmden yeterince yararlanamadığı noktasında kararsızlık içerisinde oldukları ancak olumsuz bir görüşe de sahip olmadıkları görülmektedir.
- Öte yandan; Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halkın geçim zorluğu çekmediği yönünde görüşler tespit edilmiştir.
- Yerel halk turizmle birlikte çevre kirliliğinin arttığını ve gürültü kirliliği meydana geldiğini ifade etmektedir.
- Ayder Yaylası'nda turistik işletmelerin yapım aşamasında ve sonrasında doğal çevreyi bozacak etkiler yarattığı noktasında yerel halkın görüş birliği içerisinde olduğu görülmektedir.
- Yerel halkın, yörede çok fazla turizm işletmesi olduğunu ve gereğinden fazla kalabalık meydana geldiğini düşünürken aynı zamanda kararsızlık içerisinde oldukları görülmektedir.
- Yerel halk, turizmin doğayı koruduğunu düşünmediklerini ifade etmektedirler. Aynı zamanda; yerel halk yörede turizmin planlı bir şekilde geliştiğini düşünmemektedir.
- Yerel halk, turizmle birlikte dünya görüşlerinin değiştiğini, kadınların iş hayatına katılımının arttığını düşünmekte ve yöreye gelen turist sayısının artmasını istemektedirler.
- Turizmin yerel halkın yabancı dil öğrenmesine yardımcı olması hususunda kararsızlık söz konusu olmakla birlikte olumsuz görüş bildirilmemiştir.
- Yerel halkın, turizmin yöredeki geleneklerin yaşatılmasına katkıda bulunmadığını düşünürken; aynı zamanda turizmle birlikte gelenek ve göreneklerin kaybedilmediğini düşündükleri görülmektedir.

- Yerel halk turistlerin davranış ve kıyafetlerinden rahatsız olmadığını ifade ederken; yöre halkının yalnızca turistin parasını almayı düşündüğü noktasında olumsuz yönde görüş bildirmektedirler.

Araştırmanın katılımcıları olan yerel halkın kişisel özelliklerine göre, turizmin etkileri ile ilgili verilen ifadelerde bazı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre;

- Erkek ve kadınların turizmin etkilerine yönelik görüş ve değerlendirmelerinde bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır.
- Ancak yaş gruplarına göre turizmin etkilerine ilişkin değerlendirmeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. 55 yaş ve üzeri yerel halk, 15-24 yaş arasındaki grupta yer alan yerel halka oranla turizmin etkilerine daha olumlu bakmaktadırlar.
- Aynı şekilde eğitim durumlarına göre de yerel halkın turizmin etkileri hususundaki görüşleri istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre ortaöğretim mezunu yerel halkın görüşleri, lise ve üniversite mezunu yerel halkın görüşlerine göre daha olumlu düzeyde gerçekleşmektedir.
- Turizmin etkileri noktasında meslek grupları, Ayder Yaylası'nda yaşanan süre ve turizm sektöründe çalışıp çalışmama durumları ile yerel halkın görüş ve değerlendirmeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.
- Öte yandan; yabancı dil bilme durumunun araştırma değişkenlerine ilişkin görüş ve değerlendirmeleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir.
- Yabancı dil bilmeyen yerel halk turizmin etkileri konusunda yabancı dil bilenlere göre daha olumlu düşünceye sahiptir.

Araştırma sonuçlarına genel itibarıyla bakıldığında, Ayder Yaylası'nda yaşayan yerel halkın, yörelerinde gelişen turizm hareketlerinin ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel etkilerine ilişkin olumlu yönde görüşe sahip oldukları görülmektedir.

Turizmin gelişmesiyle birlikte, turistik bölgelerde bir takım değişiklikler göze çarpabilmektedir. Burada önemli olan, turizmin meydana getirdiği bu değişikliklerin olumlu yönde ilerlemesini sağlamaktır. Böylece turizm hareketlerinden hem ekonomik hem çevresel hem de sosyo-kültürel yönden kazanç elde edilmiş olacaktır.

Yerel halkın turizmin etkilerini nasıl değerlendirdiği, turizmin gelişmesine ve planlamasına ne şekilde tepki göstereceğini de belirlemektedir. Bu nedenle her şeyden önce turizme açılan yöre halkında bir turizm bilinci yaratma zorunluluğu vardır.

Turizmin ortaya çıkışında ve gelişmesinde rol oynayan en önemli faktörlerin doğal ve kültürel kaynaklar olduğunu söylememiz mümkündür. Yerel halkın turizmle birlikte doğanın Ayder Yaylası'nda korunduğunu düşünmedikleri yönündeki görüşleri dikkate alınır; yörenin doğal kaynaklarının kullanılması konusunda yöre halkı ile mutabakat sağlanması ve dikkatli bir planlama yapılması gerekli görülmektedir.

Öte yandan; turizmin yörede planlı bir şekilde gelişmediği yerel halkın ortak görüş bildirdiği bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle; turizmin yörede planlı bir şekilde gelişmesine ilişkin koruma ve geliştirmeyi içeren politikaların belirlenmesi, turizmin çevresel etki boyutu noktasında önemli bir adım olarak görülebilmektedir.

Turizm faaliyetlerinin çevreye sorumlu bir şekilde yürütülmesi ve turizmin ekonomik gelişmesi ile çevresel değerlerin korunması çabalarının eşgüdümle yürütülmesi gerekmektedir. Bu nedenle Ayder Yaylası'nda yürütülecek turizm amaçlı çalışmalar sonucu mevcut çevre değerlerinin, toplum ve kültürün gelişen turizmden faydalanarak yönetilen girdiler olmasına özen gösterilmelidir.

Araştırma verileri ışığında yerel halkın turizmin ekonomi üzerindeki etkilerini olumlu bir bakış açısıyla değerlendirdiği söylenebilmektedir. Bu noktada; turizmin gelişmesi ile ortaya çıkacak istihdam olanaklarından ve elde edilecek gelirin dağılımından yerel halkın aynı düzeyde faydalanmasına çalışmak oldukça önemli bir noktada yer almaktadır.

Ayder halkının turizmin etkilerine yönelik görüşlerinin genel itibarıyla olumlu yönde olması, bu yörede girilecek turizm planlamaları ve yatırımları açısından olumlu bir alt yapı olanağı sunmaktadır. Ancak Ayder Yaylası'nda yürütülen planlama çalışmalarının yalnızca yerel idare yetkisinde değil ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının da koordinasyonunda ele alınmasını sağlamak gerekli görülmektedir.

Turizmin etkilerinin yerel halk tarafından değerlendirilmesinin araştırıldığı bu çalışma, söz konusu etkilerin olumlu yönde geliştirilmesine katkıda bulunabileceği gibi, kamu ve özel sektöre de bilgi ve kaynak sağlama açısından yardımcı olacaktır. Çalışmanın bundan sonra yapılacak olan çalışmalara temel

teşkil etmesi hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra, bu çalışma belirli aralıklarla tekrarlanmalı, elde edilen sonuçlar ışığında turizm gelişimine yön verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akova, O. (2006). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma. (20.12.2013). http://www.aid.sakarya.edu.tr/buploads/Pdf2006_2_25.pdf adresinden alınmıştır
- Aldemir, Ş. (2007). Tourism and Economic Development: The Case of Turkey, 2007 *International Tourism Biennial*, Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Tourism and Hotel Management (April 30- May 5) Turkey: 14-19.
- Alhasanat, S. (2010). Sociocultural Impacts of Tourism on the Local Community at Petra, Jordan, *European Journal of Scientific Research*, 44 (3): 374-386.
- Altunel, M. C. (2009). Yerel Halkın Turizmin Gelişmesine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Andereck, K. L.; Valentine, K. M.; Knopf, R. C. and Vogt, C. A. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research*, 32 (4): 1056-1076.
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm Sosyolojisi - Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baykan, E. (2007). Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresinde Bir Uygulama) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bertan, S. (2010). Pamukkale'deki Yöre Halkının Turizmi Desteklemesi ile Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Arasındaki İlişki, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2 (4): 83-91.
- Boyne, S. (2005). New Directions in Rural Tourism Impact Research. İçinde D. Hall, L. Roberts, M. Mitchell Var (Editörler), *New Directions in Rural Tourism* (ss. 19-37). USA: Ashgate Publishing Limited.
- Brida, J. G. and Pereyra, J. S. (2007). Investment on Environmental Quality of a Region: An Economic Model with Vertical Differentiation and Externalities, 2007 *International Tourism Biennial*, Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Tourism and Hotel Management (April 30-May 5) Turkey: 171-178.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi ile Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1): 19-37.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması, Antalya: IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi: 127-148.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda Turist-Yerel Halk İletişimi ve Turizmin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1 (9): 15-32.
- Demirkaya, H. ve Çetin, T. (2010). Residents' Perception on the Social and Cultural Impacts of Tourism in Alanya (Antalya-Turkey), *EKEV Akademi Dergisi*, 14 (42): 383-392.
- Doğan, H. ve Üngüren, E. (2010). Alanya Halkının Turizme Sosyo-Kültürel Açısından Bakışı, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (4): 396-415.
- Durak, A. (2008). Turizmin Çevreye Etkileri, Nevşehir İli Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı ile İlgili Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duran, E. ve Özkul, E. (2012). Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Tutumları: Akçakoca Örneği Üzerinden Bir Yapısal Model, *International Journal of Human Sciences*, 9 (2): 500-520.

- Eren, R. ve Aypek, N. (2012). Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Yönelik Tutumları: Cumalıkızık Köyü Örneği, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi IJSES*, 2 (2): 43-47.
- Gönenç Güler, E. (2007). Socio-Cultural Dimension of Responsible Tourism, *2007 International Tourism Biennial*, Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Tourism and Hotel Management (April 30- May 5) Turkey: 89-96.
- Gümüş, N. ve Özüpekçe, S. (2009). Foça'da Turizmin Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Çevresel Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Görüşleri, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (2): 398-417. <http://www.camlihemsin.gen.tr/ayder.htm> (15.12.2013). http://www.rize.gov.tr/default_b0.aspx?content=1013 (10.11.2013).
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2009). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karaman, S. ve Avcıkurt, C. (2007). Turizmin Sosyolojik Etkileri, 1. *Ulusal Türkiye Turizm Kongresi, Sakarya Üniversitesi Karasu Meslek Yüksek Okulu Kongre Bildiri Kitabı*: 419-431. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Khunou, P. S. (2009). The Socio-Cultural Impacts of Tourism. İçinde P. Lague Var (Editör), *Fresh Perspectives: Tourism Development 1* (ss. 295-322).
- Kreag, G. (2001). The Impacts of Tourism. (20.11.2013). <http://www.sea.grant.umn.edu/tourism/pdfs/ImpactsTourism.pdf> adresinden alınmıştır.
- Kuvan, Y. Akan, P. (2005). Residents' Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya, *Tourism Management*, 26 (1): 691-706.
- Mason, P. (2003). Tourism Impacts, Planning and Management. (21.22.2013). <http://books.google.com/books?id=ODfLps-SPsC&pg=PA47&dq=the+socio+cultural+eff+ct+of+tourism> adresinden alınmıştır.
- Özdemir, M. A. ve Kervankıran, İ. (2011). Turizm ve Turizmin Etkileri Konusunda Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Afyonkarahisar Örneği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24 (1): 1-25.
- Özkök, F.; Erdem, H. ve Harman, S. (2007). Tourism Impacts and Resident Support for Tourism Development: A Research on Bozcaada, Turkey, *2007 International Tourism Biennial*, Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Tourism and Hotel Management (April 30- May 5) Turkey: 231-239.
- Özmen, M. (2007). Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Akçakoca Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akçakoca: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Page, Stephen J. (2009). Tourism Management- Managing for Change. (15.11.2013). <http://books.google.com/books?id=u9RfSPrYBEIC&pg=PR3&dq=Tourism+management+m+anaging+for+change+third+edition> adresinden alınmıştır.
- Ratz, T. (2000). Residents' Perceptions of The Socio-Cultural Impacts of Tourism at the Lake Balaton, Hungary. İçinde D. Hall, G. Richards Var (Editörler), *Tourism and Sustainable Community Development* (ss. 36-47).
- Rodgers, J. (2001). Travel and Tourism. (10.11.2013). <http://books.google.com.tr/books?id=4CucAqbV3yMC&pg=PT82&dq=local+people+and+tourism> adresinden alınmıştır.
- Spanou, E. (2007). The Impact of Tourism on the Sociocultural Structure of Cyprus. *Tourism: An International Multidisciplinary*, 2 (1): 45-162. <http://mpira.uni-muenchen.de/25392/> adresinden alınmıştır (13.11.2013).
- Strickland-Munro, J. K., Moore, S. A. and Freitag-Ronaldson, S. (2000). The Impacts of Tourism on Two Communities Adjacent to the Kruger National Park, South Africa, *Development Southern Africa*, 27 (5): 663-678.

- Sunlu, U. (2003). Environmental Impacts of Tourism. İçinde Camarda D., Grassini L. Var (Editörler), *Local Resources and Global Trades: Environments and Agriculture in the Mediterranean Region* (ss. 263-270), <http://om.ciheam.org/om/pdf/a57/04001977.pdf> adresinden alınmıştır (29.12.2013).
- Şen, S. D. (2010). Turizmin Çevresel Etkileri ve Bir Çözüm Olarak Ekoturizm (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tayfun, A. (2002). Turist-Yerli Halk Etkileşimi Üzerine Bir Araştırma, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1): 1–12.
- Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2004). Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1): 1–17.
- Teberler, M., Baysan, S. ve Yıldırım, C. (2006). Türk Seyahat Acentalarının Turizmin Çevresel Etkilerine Karşı Tavırları, 2. *Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, Balıkesir: 219–228.
- Tosun, Cevat. (2002). Host Perceptions Of Impacts: A Comparative Tourism Study, *Annals of Tourism Research*, 29 (1): 231–253.
- Tunçsiper, B. ve Özdemir Yılmaz, G. (2009). Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecine Turizm Sektörünün Etkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (1): 53–64.
- Uçar, N. (2010). Turizmin Kırsal Alana Etkisi: Gökçeada Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Usta, Ö. (2008). *Turizm- Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vounatsou, M., Laloumis, D. and Pappas, N. (2008). Social Impacts of Tourism: Perceptions of Mykonos' City Residents. (10.12.2013). http://tour.teipat.gr/Files/Synedrio/Conference%20Articles/Vounatsou_Paper.pdf adresinden alınmıştır.
- Yıldız, Z. (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 5 (3): 54-71.